

Ksiądz kardynał Zenon Grocholewski, *Uniwersytety wobec współczesnych wyzwań*, Wyd. Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego, Warszawa 2013, 400 s.

Kolejna nowa książka kard. Zenona Grocholewskiego, prefekta Kongregacji Edukacji Katolickiej, zawiera dwa istotne dokonania i przesłania. Przedmiotem pierwszego jest synteza wiedzy i doświadczenia Autora na temat instytucji uniwersytetów w ich aktualnej postaci, co znajdujemy głównie w I rozdziale książki, pod tytułem *Tożsamość uniwersytetu* (s. 15–133). Kolejne cztery rozdziały ukazują miejsce i rolę uniwersytetów, wskazując na potrzebę uwzględnienia w ich naukowych badaniach pewnych elementów i czynników, które decydują o ich efektywności i praktycznej przydatności zarówno dla indywidualnego, jak i wspólnotowego postępu i rozwoju osób ludzkich w świecie współczesnym.

W ramach pięciu rozdziałów, których tytuły kreślą bogatą i różnorodną problematykę działalności uniwersytetów oraz zbliżonych do nich rangą ośrodków naukowych, zainteresowany badacz i czytelnik znajdzie fachowo pogłębioną wiedzę na temat ich obecnego statusu i naukowych osiągnięć.

Zgodnie z logiką założeń, które znakomicie wyraża sam tytuł książki, a następnie tytuły poszczególnych rozdziałów, staje się czytelne, jak Autorowi zależało na uwydatnieniu istotnych czynników i kryteriów, które winny stanowić motoryczną siłę w naukowej działalności uniwersytetu, jeśli ma on pełnić właściwą mu misję i rolę w rozwoju cywilizacyjnym i kulturowym we współczesnym świecie.

Przedmiotem I rozdziału zatytułowanego *Tożsamość uniwersytetu* (najobszerniejszego, s. 15–133), jest wszechstronna analiza podstawowych kryteriów i zasad, które legły u podstaw zakładania w Kościele wyższych szkół, które przyjęło się nazywać zaszczytnym tytułem *uniwersytetów*. Autor, uzasadniając potrzebę czy wręcz konieczność zakładania przez Kościół wyższych uczelni, odwołuje się najpierw do ewangelicznych przesłanek (s. 15–16), by następnie: rozwijając pogłębioną jego świadomość (Kościoła) w sprawie troski o formację osoby ludzkiej (s. 18), przejść do faktu powstania pierwszych uniwersytetów (s. 18–19). W tym miejscu Autor przechodzi do zdefiniowania tożsamości uniwersytetów katolickich (s. 19–22), ukazując ich organiczną więź z Kościołem i jego powszechną misję (s. 22–24), co dobitnie wyrażają Normy ogólne konstytucji apostolskiej Jana Pawła II *Ex corde Ecclesiae*. W tym kontekście Autor poczynił szereg aluzji do aktualnych wyzwań, na jakie natrafia uniwersytet katolicki (s. 25–28). Te i zbliżone im idee (które ilustrują konkretne doświadczenia Kościoła w zakresie działalności wyższych

uczelnii), znalazły swoje odbicie w podtytule rozdziału I w brzmieniu: *Uniwersytet jako projekt ewangelizacyjny* (s. 29–44). Ten znamieny w swej treści podtytuł poszerza nieco zasygnalizowane w pierwszym tytule zagadnienia, na co wskazują określone szczegółowo następujące akapity: *Tożsamość uniwersytetu katolickiego*; „*Ex corde Ecclesiae*”; *Uniwersytet w nauczaniu Jego świętobliwości Benedykta XVI*; *Uniwersytet w dokumencie z Aparecidy*; *Uniwersytet: projekt ewangeliczny*.

Istotnymi i koniecznymi atrybutami i cechami, które stwarzają warunki dla realizacji tożsamości uniwersytetu są, jak podkreśla Autor, autonomia i wolność (s. 45–56). Wypada zauważyć, że dalsze podrozdziały również poszerzają merytoryczny zakres tego rozdziału, na co wskazują same ich podtytuły: 4. *Ośrodki wyższych studiów „kościelnych” i „katolickich”*; 5. *Wydział teologiczny na uniwersytecie państwowym*; 6. *Proces boloński jako pobudzająca okoliczność*; 7. *Globalizacja apeluje o akademicką jakość i specyficzną tożsamość uniwersytetu katolickiego*; 8. *Kościelne „Nihil obstat”. Powołanie profesora katolickiej teologii*; 9. *Nauczanie prawa kanonicznego po promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*; 10. *Reforma kościelnych studiów filozoficznych*; 11. *Wydział Teologii w Lugano w Kampusie Uniwersytetu Szwajcarii Włoskiej: autonomiczna obecność w służbie dialogu naukowego i kulturalnego* (s. 56–126).

Rozdział II zatytułowany *Posłannictwo uniwersytetu we współczesnym świecie* (s. 137–241) zawiera implicite idee tytułu książki. Nie trudno zauważyć, że zawarte w nim wątki tematyczne wyraźnie łączą w sobie teoretyczne koncepcje Autora z jego osobistymi doświadczeniami (znakomicie ilustruje to między innymi przykład podpisania umowy z rządem Taiwanu w sprawie uniwersytetów katolickich: s. 136). W tle osobistych obserwacji Autor umieszcza naukę Magisterium Kościoła, dzięki czemu zainteresowany badacz i czytelnik znajduje jasny przekaz o aktualnej roli katolickiego uniwersytetu (s. 137–145). Idea ta została szczególnie mocno uwydatniona w punkcie 2. tego rozdziału, zatytułowanym *Nauczanie i uczenie się wiary na uniwersytecie katolickim* (s. 146–154). W dwóch kolejnych punktach: 3., pod tytułem *Rola wyższych uczelni katolickich z perspektywy pontyfikatu Jana Pawła II* (s. 155–165) oraz 4. *Zatytułowanym Jan Paweł II: promotor nauki i człowiek dialogu*, Autor wyeksponował znaczenie rozwoju wyższych uczelni w Kościele, podkreślając osobisty wkład Jana Pawła II w procesie promocji nauki (by wymienić najważniejsze z nich), mianowicie: promulgację dwóch kodeksów prawa kościelnego, następnie dwóch konstytucji apostolskich: *Sapientia christiana* i *Ex corde Ecclesiae* (s. 169–170). W niemniejszym stopniu posłannictwo uniwersytetu ukazują kolejne podtytuły tego rozdziału: 5. *O misji kościelnego kształcenia wyższego*

(s. 176–183); 6. *Fakultety teologiczne w służbie wiary i Kościoła* (s. 184–188); *Uniwersytet katolicki: Bądź tym, czym masz być!* (s. 189–203); 8. *Misja katolickiego uniwersytetu w sercu dzisiejszego Orientu* (s. 204–211); 9. *Rola uniwersytetów katolickich na terenach wyniszczonych przez komunizm* (s. 212–226); 10. *Jakiego uniwersytetu potrzebuje dziś Europa?* (s. 227–241).

Szczególnie oryginalnym „zabiegiem” jest usytuowanie, w ramach tematu książki, sprawy *nowej ewangelizacji* w obszarze działalności uniwersytetów, którym – jak zauważa Kardynał – nie może być obca idea ewangelizacji świata; owszem, winna ona znaleźć swój szczególny wyraz i uznanie. Tej właśnie problematyce został poświęcony osobny rozdział III, noszący zamienny tytuł: *Uniwersytet a nowa ewangelizacja* (s. 245–282). Nie brak tu szczególnych aluzji do pontyfikatu papieży Benedykta XVI i Jana Pawła II, którzy byli szczególnymi apostołami „nowej ewangelizacji”. W związku z powyższym, jak dalej podkreślono: uniwersytety, zgodnie ze wskazaniami konstytucji apostołskiej *Ex corde Ecclesiae* „wnoszą ważny wkład w prowadzone przez Kościół dzieło ewangelizacji” (s. 247–254). Stąd wnosi się, że winny one zgodnie z określonymi przez Magisterium Kościoła kryteriami *nowej ewangelizacji* przyczyniać się do ożywienia ewangelicznego ducha w Kościele, w perspektywie ewangelizowania narodów (s. 259–282).

Dwa ostatnie rozdziały: rozdział IV, zatytułowany *Humanizm chrześcijański* i rozdział V, pod tytułem *Kultura nośnikiem wartości chrześcijańskich*, przenikają się treściowo wzajemnie i stanowią jeden dla drugiego swego rodzaju dopełnienie. Każdy z nich jednak zawiera pewne oryginalne wątki, które można by pewnie zawrzeć pod jednym tytułem. I tak jeśli idzie o rozdział IV, Autor ukazuje w nim – opierając się na historycznych przesłankach minionych cywilizacji i kultur (starożytnych i współczesnych) – proces kształtowania się pojęcia humanizmu w ogóle, który to dorobek zastaje chrześcijaństwo, wkraczające w dzieje ludzkości (s. 285–293). Jest rzeczą znamienne, iż – jak można było zauważyć – Autor chętnie przechodzi od analiz instytucji z przeszłości do współczesności, korzystając obficie z myśli i wypowiedzi, zwłaszcza papieży Benedykta XVI i Jana Pawła II (s. 290–293). Określone tematy Autor poszerza o nowe wątki tematyczne, jakie niesie ze sobą współczesność, z ich radykalnymi wyzwaniami, co najlepiej wyrażają następujące sformułowania podrozdziałów: 1. *Wiara i kultura drogą uniwersytetu* (s. 337–345); 2. *Wyzwania w aktualnym kontekście* (s. 346–349); 5. *Uniwersytet wobec globalizacji* (s. 361–370); 6. „*Non [...] tam praeclarum est scire latine, quam turpe nescire*” (s. 371–377). Nie pomniejszając waloru pozostałych tematów – w kontekście tytułu książki – warto odnotować, że dwa spośród

nich zwracają na siebie szczególną uwagę: 2. *Wyzwania w aktualnym kontekście* oraz 5. *Uniwersytet wobec globalizacji*.

Podsumowując powyższe obserwacje, nie wchodząc jednak, siłą rzeczy, w szczegóły interesujących przemyśleń i refleksji Autora, wynikających z osobistego doświadczenia i z autopsji, co poświadczają również fotografie z licznych wizyt w różnych ośrodkach naukowych, trzeba stwierdzić, że książka kard. Zenona Grocholewskiego, pod tytułem *Uniwersytety wobec współczesnych wyzwań*, stanowi dzieło o bogatym naukowo znaczeniu. Jest ono swego rodzaju *summą* naukowej wiedzy i doświadczenia Autora w obszarze rozwoju nauki prawa i instytucji naukowych w Kościele, w szczególności wyższych uczelni; i po drugie: jest także szczególnym świadectwem czasów, kiedy pełnił on w Kurii Rzymskiej urząd Prefekta Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej, a obecnie Prefekta Kongregacji ds. Edukacji Katolickiej.

Książka kard. Zenona Grocholewskiego ukazuje się w czasie nacechowanym swego rodzaju przyspieszeniem cywilizacyjnym, zaś w jego ramach procesem zwanym globalizacją, która dosięga niemal wszystkich sfer życia. W związku z tym stanowi ona wyzwanie także dla wyższych uczelni, co jest szczególnym przedmiotem studium i refleksji Autora. Napisana – co należy podkreślić – nie tylko z pozycji teoretyka, lecz ze znajomością rzeczy, płynącej z osobistego doświadczenia z własnego obszaru pracy, tym bardziej zasługuje na uznanie i uwagę świata nauki, jak i zainteresowanego czytelnika.

ks. Józef Krzywda CM

„*Quod iustum est et aequum*”. *Scritti in onore del Cardinale Zenone Grocholewski per il cinquantesimo di sacerdozio*, red. abp Marek Jędraszewki, Arcybiskup Metropolita Łódzki, ks. Jan Słowiński, Uniwersytet Poznański Wydział Teologiczny, Poznań 2013, 614 s.

Wydaną w 2013 roku okolicznościową Księgę pamiątkową z okazji pięćdziesiątej rocznicy święceń kapłańskich kard. Zenona Grocholewskiego, prefekta watykańskiej Kongregacji ds. Edukacji Katolickiej, otwiera okolicznościowy list papieża Franciszka w języku łacińskim, tak zresztą bliskim Jubilatowi, który między innymi ukazuje prace Jubilata w Najwyższym Trybunale Sygnatury Apostolskiej